

En komparation mellan Sverige och Finland

En jämförelseanalys mellan grannländernas utbildningssystem, läroplan för gymnasieskolan och lärarens yrkesstatus i skolans verksamhet

Av: Johanna Sagner

Handledare: Fredrika Björklund

Södertörns högskola | Institutionen för Lärarutbildningen

Kandidatuppsats 15 hp

Samhällskunskap III, för blivande ämneslärare, gymnasieskolan (ämne 2)

Höstterminen 2020

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

The aim of this study is to compare Sweden and Finland with regards to the education systems in each country. The comparison is made based on three factors that can explain the different outcomes in the Swedish and Finnish schools. The three factors are: the education system, the curricula in upper secondary school, and the teacher's professional status. Inherent from these factors, the following three questions will be answered:

1. What are the similarities and differences between the Swedish and Finnish education systems?
2. What are the similarities and differences between the Swedish and Finnish school curricula in upper secondary school?
3. Is there any difference between the teacher's professional status in Swedish and Finnish schools?

In the analysis, applies the theories: Freidson's three logicians and the pedagogical reform movement Global Education Reform Movement, GERM.

Research and analysis are based on articles from Swedish and Finnish researchers, debate articles and teacher magazines. By applying a comparative analysis approach, the factors were used to compare the similarities and differences between both countries.

The main difference between Sweden and Finland is that they have two different educational systems. The Finnish education system has achieved a success because of their own structured system. They do not follow the Global Education Reform Movement that the Swedish education system does. Another difference between Sweden and Finland is about the teacher's professional status. The professional position for the Swedish teachers has failed. The explanation why is that the bureaucracy but more importantly the market has taken over the role of teacher and affected their professional status. Finland, instead, has a high professionalism when it comes to the teacher's professional status. An example of similarity between Sweden and Finland is that the school curricula in upper secondary school have the same values and the purpose of the education.

In conclusion, Finland has a better approach in their educational system that differentiates itself from GERM.

Keywords: Education system, the curricula in upper secondary school, the teacher's professional position, Freidson's three logicians and the Global Education Reform Movement.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Fredrika Björklund för hennes hjälp att leda mitt forskningsarbete framåt.

Jag vill även tacka min familj för allt stöd från start till mål. Ni finns alltid där för mig när en utmaning eller motgång har förekommit. Er positiva energi har gett mig motivation att fortsätta skriva. Ert stöd betyder allt och ni har motiverat mig uppnå målet i det hela, nämligen att slutföra mitt forskningsarbete.

Tack till er alla!

Stockholm den 11 januari 2021

Johanna Sagner

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	2
2. BAKGRUND OCH SYFTE	2
3. TEORI	4
3.1 PROFESSIONENS LOGIK.....	4
3.2 BYRÅKRATINS LOGIK	5
3.3 MARKNADENS LOGIK	5
3.4 GLOBAL EDUCATION REFORM MOVEMENT, GERM.....	5
4. METOD	6
4.1. KOMPARATIV ANALYSMETOD	6
4.2. URVAL	7
4.3. FÖRDELAR MED MITT MATERIAL OCH METODVAL.....	8
4.4. NACKDELAR MED MITT MATERIAL OCH METODVAL.....	8
4.5. VALIDITET OCH RELIABILITET.....	9
5. TIDIGARE FORSKNING	10
6. ANALYS OCH DISKUSSION	12
6.1. DEN SVENSKA OCH FINSKA UTBILDNINGSYSTEMET	12
6.2. DEN SVENSKA OCH FINSKA LÄROPLANEN FÖR GYMNASIESKOLA	18
6.3. LÄRARYRKETS STATUS I SVERIGE OCH FINLAND.....	20
7. SLUTSATS	24
8. FRAMTIDA FORSKNINGSARBETE	25
9. METODDISKUSSION	25
REFERENSLISTA	26

Tabellförteckning

Tabell 1 En traditionell komparationsmatris av vilka likheter och skillnader som finns mellan det svenska och finska utbildningssystemet.	13
Tabell 2 En traditionell komparation mellan den svenska och finska läroplanen för gymnasieskolan.....	20
Tabell 3 En traditionell komparationsmatris baserat på läraryrkets status i Sverige och Finland.....	23

Begreppslista och förkortningar

GERM: Global Education Reform Movement

LGY11: Den svenska läroplanen för gymnasieskolan 2011

NP: Nationella provet

NPM: New Public Management

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

PISA: Program for International Student Assessment

Riksrevisionen: En myndighet under riksdagen som granskar hur regeringen använder skattepengarna i den statliga verksamheten (Riksdagen, 2020).

Skolverket: En förvaltningsmyndighet med ansvar att styra och stödja den svenska förskolan, skolan och vuxenutbildningen (Skolverket, 2020).

Utbildningsstyrelsen: Utbildningsstyrelsen ansvarar för att grunderna för gymnasieskolans läroplan utfärdas och blir en nationell föreskrift för finska gymnasieutbildningar (Utbildningsstyrelsen, 2019).

1. Inledning

Finland är kända för att ha fått positiva resultat i PISA-undersökningar baserat på elevers prestation och skolresultat. Det första PISA-resultatet publicerades den 4 december 2001 och när resultatet presenterade var Finland ett av de länder inom OECD-länderna som hade bäst resultat i de tre teoretiska områdena: matematik, naturvetenskap och läsförståelse. När PISA-resultaten blev offentliga var de första reaktioner väldigt chockerande inom skolvärlden. Framst ville världens olika medieplattformar veta vad som är hemligheten bakom ”den fantastiska finländska skolan” (Sahlberg, 2012, s. 72).

I Finland är läraryrket likställt med andra högstatusyrken exempelvis läkare, ingenjörer och ekonomer. Finska lärare känner sig uppskattade professionellt och får lov att utföra sina arbetsuppgifter på sin arbetsplats, nämligen att planera, undervisa, bedöma och utvärdera. Det grundar sig i att elever, föräldrar och myndigheter förlitar sig på att lärare och skola vet bäst hur en bra utbildning ska utformas (Sahlberg, 2012, ss. 118 och 182-183).

Finland har en framgångsrik skola, varför finns inte samma framgång i den svenska skolan?

Det finns många förklaringar till att Sverige går bakåt i utvecklingen av skolan. I Emma Leijnes (2012, ss. 46–47) reportage om den svenska skolan yttrar sig svenska lärare och rektorer att ”Det är för dålig ordning i skolan.”, ”Utbildning lönar sig inte lika mycket längre” och ”Elever idag orkar inte plugga.” samt ”Skolan har mest varit intresserad av att eleverna ska må bra, kunskapsfokuset har försvunnit”. Svaren från Leijnes reportage bygger på lärare och rektorer har att säga om den svenska skolan, men frågan kvarstår om vad den egentliga orsaken till att den svenska skola har gått bakåt i utvecklingen.

I det här forskningsarbetet ämnar jag studera Finlands framgångsrika utveckling av skolan. Jag har valt att fokusera på tre faktorer som kan förklara de olika utfallen i den svenska och finska skolan. De tre faktorerna är utbildningssystemen, läroplanerna för gymnasieskolan, och läraryrkets status.

2. Bakgrund och syfte

I Sverige har inte alltid elevers betyg varit medel, utan i början av 1990-talet uppnådde svenska elever goda resultat i skolämnen. Däremot när det gick som bäst i svensk skola gick Sverige samtidigt igenom många stora förändringar och dessa förändringar bestod av nya reformer, vilket har gett stor inverkan till att svensk skola inte ser detsamma ut idag (Leijnse, 2012, s. 47).

Skolverket har konstaterat i flera genomförda studier att det fria skolvalet är en orsak till att den svenska skolans utveckling har försämrats. Skolverket har visat på att skolvalet har försämrat sin likvärdighet i

skolan. År 1992 stiftades friskolereformen i svensk skola och det fria skolvalet hade i syfte att alla eleverna skulle få lika möjlighet att välja och byta skola. Genom att ge elever möjligheten att välja och byta skola skulle leda till en positiv effekt eftersom en konkurrens bland skolor skulle öka och flera skolor skulle växa i elevantal. Dock har det fria skolvalet varit endast gynnsamt för resursstarka föräldrar eftersom de har goda förutsättningar till att välja den skola som de vill att ens barn ska gå på. Däremot var det inte tanken att det fria skolvalet skulle gynna endast en grupp utan alla i samhället (Oskarsson, 2017, s. 47).

Enligt Trumberg (Ferm, 2018) visar forskningen på att det fria skolvalet har bidragit till ökad segregation. Trumberg yttrar sig att elever som väljer en annan skola kommer från socioekonomiskt starka familjer med hög utbildningsnivå. Det resulterar i att skolor som väljs bort kommer att direkt hamna i botten och speciellt påverkas skolor i utsatta områden exempelvis i förorten Rinkeby.

PISA har genom sina utvärderingar kunnat konstatera att uppsorteringen av skolor har inte gett några positiva effekter till elevers resultat i svensk skola. I PISA-undersökningar visar det sig att andelen elever som går på skolor med låga resultat i läsning har tiodubblats i antal mellan år 2003 och 2012 till över 20 procent, medan andelen elever som går på skolor med höga resultat inte ökat alls. Det fria skolvalet i svensk skola har gett få vinnare och flera förlorare i det hela, det vill säga fler elever uppnår låga betyg och färre elever uppnår högre betyg (Oskarsson, 2017, s. 47).

Det fria skolvalet och skolpengssystemet är två stora förändringar till att styrningen av den svenska skolan har förändrats och blivit till en marknad. Marknaden grundar sig i en logik vid namn *New Public Management* och det här systemet har förändrat skolans styrning till att fokusera på en mål- och resultatstyrning, köp- och säljssystem och kvalitetsarbete, vilket den svenska skolan har förlorat på (Oskarsson, 2017, s. 47).

I Finland har utbildningen varit medelmåttig under början av 1990-talet. Finska elevers presentationer i skolan vara nära de totala bedömningarna, vilket inte var något direkt speciell sensation i internationell forskning. Finland har också under andra världskrigets slut drabbats av en riktigt stor konjunkturedgång, vilket drabbade landet med en ekonomisk kris (Sahlberg, 2017, ss. 55-56).

Vägen till att utveckla en fungerande utbildningssystem fick Finland strida sig till för att uppnå. Det stora genombrottet i Finland var att utveckla sitt eget utbildningssystem. För att ge ett exempel valde Finland att inte följa strömmen och gå efter den marknadsbaserade trenden i skolan eller att införa det

fria skolvalet (Sahlberg, 2017, ss. 55-56). Varför trenden har vänt sig till Finlands fördel är av stort intresse att ta reda på.

Syftet med det här forskningsarbetet är att jämföra den svenska och finska skolan utifrån följande faktorer:

- Utbildningssystemet
- Läroplanen för gymnasieskolan
- Lärarens yrkesstatus

Baserat på de tre faktorerna har följande tre forskningsfrågor tagits fram och ska besvaras:

1. Vilka likheter och skillnader finns det mellan den svenska och finska utbildningssystemet?
2. Vilka likheter och skillnader finns det mellan den svenska och finska skolans läroplan i gymnasieskolan?
3. Finns det någon skillnad mellan lärarens yrkesstatus i svensk respektive finsk skola?

3. Teori

I det här avsnittet kommer teorierna som tillämpats i analysen redogöras. Teorierna omfattar Freidsons tre logiker: *professionens-*, *byråkratins-* och *marknadens logik* samt den pedagogiska reformrörelsen *Global Education Reform Movement*, förkortning GERM.

3.1 Professionens logik

För att förstå hur professionens logik går till behövs begreppet *professionalism* definieras.

Professionalism handlar om det professionella yrket; du som anställd har en position med ett stort ansvar att följa upp till. För att en anställd ska vara professionell i sitt yrke behövs två begrepp inkluderas.

Freidson anser att begreppen *skicklighet* och *kunskap* är två väsentliga begrepp för att utföra ett professionellt arbete i sin yrkesverksamhet (Freidson, 2001, ss. 17, 24).

Till ett specifikt yrke behövs kunskaper och färdigheter förknippas för att ett arbete ska bli utfört.

Freidson påpekar också att det är viktigt att skilja på den kunskap och färdighet som alla vuxna människor måste ha för att kunna utföra vardagens dagliga uppgifter. Han menar att om vi människor har lärt oss utföra kunskaper och färdigheter kan förmågorna gynna sin professionalitet, framför allt i sitt yrke, exempelvis om du har körkort kan den kunskapen och färdigheten utnyttjas arbetsmässigt och ge högre merit i yrkesbranschen (Freidson, 2001, s. 28).

3.2 Byråkratins logik

Den andra logiken ur Freidsons tre logiker kallas för *Byråkratins logik*. Freidson var väldigt intresserad av att förstå hur ett arbete i samhället organiseras i förhållande till respektive individen. Han menar att en individ inte är ensam om sitt yrke utan det finns flera anställda och flera uppgifter att uppfylla för att ett företag, organisation eller en offentlig verksamhet skall fungera. Freidson antydde i förhållande till bransch behövs det en organisering i form av en arbetsfördelning i varje respektive yrke (Freidson, 2001, s. 37).

3.3 Marknadens logik

Den tredje och sista logiken ur Freidsons tre logiker är *Marknadens logik*. Enligt Freidson kan ingen enskild individ försörja sig på att utföra sitt arbete utan att andra människor kan bidra med resurser. Det är själva arbetsmarknaden som ger resurser för att upprätthålla och organisera arbetsfördelningar genom att sammanföra arbetare och konsumenter. I dagens samhälle finns begreppet *marknad* i nästan alla typer av branscher, vilket i många arbeten har varit det effektivaste sättet att organisera arbete i förhållande till marknaden (Freidson, 2001, s. 61).

Marknadslogiken har beskrivits som New Public Management, NPM (Oskarsson, 2017, s. 47). NPM är en neoliberal styrningsfilosofi som USA valde att skolan skulle styras av. Sedan spred sig NPM till Europa, men fick sitt allra största inslag i Sverige och i England (Kornhall, 2017, ss. 30-31). Det så kallade Public-management tänkandet har haft ett starkt inflytande över utbildningspolitiken, inte endast i Sverige utan över hela världen. Public-management-idealerna kan sammanfatta att vara den faktor som driver och formar utbildningspolitiken. Den här internationella utbildningsreformrörelse har ett samlingsnamn vid namn Global Education Reform Movement, förkortat GERM (Stenlås, Skolreformer och lärarprofessionalism, 2017, s. 231).

3.4 Global Education Reform Movement, GERM

Denna globala pedagogiska reformrörelsen, *GERM* härstammar från Andy Hargreaves och hans forskning om pedagogisk förändring. GERM har fem kännetecken utifrån hur skolorna skall styras. Det första kännetecknet är att *öka konkurrens* mellan skolorna och på så sätt värva elever gå på en specifik skola. Det andra kännetecknet är *standardiseringen av undervisningen och lärande* på skolorna. Denna reform har i syfte att lägga större vikt på studieresultat och skolprestationer, då alla elever ska utbildas mot samma lärandemål. Det tredje kännetecknet är *betydelsen av läs- och skrivkunnigheten, matematik och naturvetenskapen ökat* på skolorna. Meningen med det här kännetecknet är att undervisningstiden på läs- och skrivkunnigheter, matematik samt naturvetenskap ska öka eftersom skolorna måste vara förberedda på att prov som mäter elevernas prestationer. Det här kännetecknet följs upp av

standardisering eftersom skolorna har ett ansvar för dessa ämnen och vill därför att elever ska prestera på topp. Det fjärde kännetecknet är *provbaserat ansvarsutkrävande* genom att införa externa standardiserade prov. Det femte och mest observerbara trenden för GERM är *det fria skolvalet* och det här kännetecknar att föräldrar har en valfrihet att välja den skola, allmän eller privat, som fungerar bäst för deras barns utbildning (Sahlberg, 2017, ss. 58-61).

4. Metod

I det här avsnittet förklaras det valda arbetssättet som möjliggör besvarandet av forskningsfrågorna.

4.1. Komparativ analysmetod

Jag har valt att tillämpa en komparativ analysmetod för att genomföra en jämförande studie.

Komparativa analyser är främst inriktade på att förklara likheter och skillnader mellan ett fall av två objekt, vilket kan därför användas för att kunna besvara frågor kring hur skillnader och likheter i faktorer förhåller sig till varandra. Exempelvis används komparativa analysmetoder för att analysera samhällssystem, men även andra typer av fall inom organisationer, företag och kommuner. Jämförelser sker ständigt i vardagen, exempelvis om du ska teckna ett abonnemang och det finns flera operatörer att välja mellan. Redan då behöver du som konsument undersöka de olika alternativen genom att jämföra dels uppkopplingens hastighet, om den är effektiv, hur mycket abonnemangen kostar per månad samt hur mycket du kan surfa per månad. Vad du än jämför och varför du jämför behövs det alltid genomföras en komparation utifrån att minst två objekt jämförs i förhållande till varandra (Denk, 2012, ss. 9-13).

Oavsett vilken form av komparativ analysmetod en forskare använder sig av måste jämförelsen grunda sig på en så kallad *komparationsmatris*. En komparationsmatris är uppbyggd av tre komponenter. Den första komponenten är *analysenheter* och den komponenten utgör de fall i analysen som ska jämföras. Med andra ord får läsaren information om vad som ska jämföras, exempelvis mellan företag, samhällen, organisationer. Den andra komponenten anger de *faktorer*, det vill säga med faktorer identifieras vad som ska jämföras i analysen. Exempel på faktorer som kan ingå i en jämförelse är statsskick, ekonomisk utveckling och religion. Den tredje och sista komponenten är *faktorvärde* och den här komponenten kan uttrycka sig som kategoriska enheter. Exempelvis kan ett statsskick vara en faktor som består av kategorierna demokratiskt statsskick eller icke-demokratiskt statsskick. Ett faktorvärde ger information om vilka egenskaper som fallen har på faktorerna och förklarar om det finns en likhet eller skillnad mellan de två fallen (Denk, 2012, s. 22 och 24).

I förhållande till själva komparationsmatrisen har jag valt att tillämpa en *traditionell komparation* som komparativ analysmetod. Traditionell komparation kännetecknas att vara en parjämförelse där den jämför egenskaper hos två fall med varandra. En parjämförelse kan exempelvis besvara frågor rörande likheter och skillnader mellan fall, men även om det finns samband mellan faktorer. Jag valde att utgå från formen *univariat parkomparation* inom traditionell komparation. Med den här formen jämförs en aspekt hos två fall, det vill säga ställs en faktor mot två fall och sedan avgör den insamlade informationen huruvida fallen är lika respektive olika varandra. Även den utvecklade parkomparationen *bivariat parkomparation* har tillämpats (Denk, 2012, ss. 37-39). Motiveringen till varför jag valde att ha med denna parkomparation är eftersom mina tre faktorer: 1. Utbildningssystemet, 2. Läroplanen för gymnasieskolan och 3. Lärarens yrkesstatus, följer upp flertal egenskaper. Genom att kunna dra en bredare jämförelse (Denk, 2012, s. 39) måste jag inkludera egenskaperna i respektive komparationsmatris, vilket kommer bli tydligare att tyda och förstå vilka likheter och skillnader det går att presentera och dra slutsatser kring.

4.2. Urval

I ett forskningsarbete behövs en tydlig riktlinje att utgå från i form av ett urval. Urval handlar om att öka en större förståelse kring vad forskaren har valt för fenomen att studera. Mitt forskningsarbete utgår från kvalitativ forskning och då använder jag mig av olika datainsamlingsmetoder och det är mitt insamlade tryckta material. Inom kvalitativ forskningsmetodik finns det inga regler om hur stort ett urval ska vara. Urvalet bestämmer hur mycket informationsbehovet innehåller, vilket avgör hur mycket forskaren behöver ta fram. Ett exempel på en kvalitativ datainsamlingsmetod är en dokumentanalys och det innebär att forskaren studerar dokument för att utforska dess innehåll och mening (SBU, 2017, ss. 78-81).

Mitt insamlade material består av vetenskapliga forskningsartiklar skrivna av svenska och finska forskare, debattartiklar från dagstidningarna: *Dagens Nyheter (DN)* och *Göteborgsposten (GP)*, artiklar publicerade på lärarfacket från Sverige och Finland med deras separata tidningar. Lärarfacken bestod av Lärarförbundet och deras tidning *Läraren*, Lärarens Riksförbund och deras tidning *Skolvärlden*, och Finlands Svenska Lärarförbund och deras tidning *Läraren*.

Jag valde totalt att läsa 17 skriftliga texter bestående av: åtta stycken vetenskapliga forskningsartiklar, två stycken debattartiklar från *DN* och *GP*, en debattartikel från tidningen *Läraren*, två artiklar från tidningen *Skolvärlden* och två artiklar från den finlandssvenska tidningen *Läraren*. Av de åtta

vetenskapliga artiklarna bestod fyra stycken vetenskapliga artiklar av svenska forskare och fyra stycken vetenskapliga artiklar av finska forskare.

I mitt sökande efter material märkte jag tidigt att i svenska dagstidningar står det mycket om hur den svenska skolan har fallerat och om den finska framgången i skolan. Medan i de finsk-svenska tidningsartiklar och lärofackens artiklar författades inte skolan som ett stort problem. Istället ligger det ett annat fokus i Finland när det gäller skola och utbildning. Därför fick jag förhålla mig till vad finska forskare har skrivit om deras utbildningssystem och de forskningsartiklarna var författade på engelska. Det förklarar även varför jag har utgått från flera dagstidningar och artiklar som är författade på svenska.

För att besvara syftet och frågeställningarna i mitt självständiga arbete ansåg jag att det behövdes en tydlig riktlinje att utgå ifrån i förhållande till en specifik åldersgrupp. Därför valde jag att hänvisa mig till läroplanen i både svensk och finsk gymnasieskolan. Läroplan kommer även vara ett material att utgå från och kommer främst svara på den andra forskningsfrågan i mitt forskningsarbete.

4.3. Fördelar med mitt material och metodval

Fördelar med mitt material och metodval är att det finns mycket material tillgängligt att utgå från när det gäller till exempel tidigare forskning, forskningsartiklar och tidningsartiklar. Det har gjort min process lättare att kunna söka sig fram och hitta information som stämmer överens med mitt forskningsområde, istället för att vara begränsad i mitt sökande efter tryckt material.

Mitt metodval var att utgå från en komparativ analysmetod och fördelen att använda sig av en komparativ analysmetod är att oavsett vilken form av komparativ analysmetod finns det en komparationsmatris att utgå ifrån. Matrisen byggs på analysarbetet medan själva resultatet och slutsatsen är utflödet av analysen. I en komparationsmatris finns det ordning och reda, vilket har sin fördel när det finns ordning och struktur i underlaget. I ett analysarbete och ett genomförande av en jämförelseanalys behövs en komparationsmatris. Utan den är det omöjligt att förstå analysen samt blir sammanställningen av underlaget i oordning (Denk, 2012, s. 22).

4.4. Nackdelar med mitt material och metodval

Nackdelen med tryckt material är att det finns möjlighet för partiska åsikter som framförs, det vill säga källan bakom det tryckta materialet kan exempelvis vara att en författare kan uttrycka egna åsikter istället för att källhänvisa till empiriska studier med vetenskapligt bevis. Därför valde jag specifikt att

kontrollera att mina valda vetenskapliga artiklar var skrivna av svenska och finska forskare, för att sedan analysera om mina valda tidningsartiklar och artiklar från olika lärarfack påvisade en trovärdighet i sitt författande.

Under mitt sökande efter material var det svårt att läsa vetenskapliga artiklar och tidningsartiklar på finska eftersom jag inte kan det finska språket. Därför fick jag förhålla mig till att läsa svenska och engelska vetenskapliga artiklar samt svenska tidningsartiklar, vilket kan vara en nackdel eftersom det eventuellt kan finnas bra material skrivet på finska.

4.5. Validitet och reliabilitet

I de flesta komparativa studier är det en krävande uppgift att skapa möjligheter att jämföra samma fenomen i olika sammanhang. Därför behövs validitet (relevanta) och reliabilitet (pålitlighet) tillämpas när en komparationsmatris skall utformas (Denk, 2012, s. 30).

Till att börja med måste ett underlag i en komparationsmatris tillämpa av *underlagets begreppsvaliditet*. Det innebär att underlaget skall ge relevant information såsom stämmer överens med de egenskaper som avses med valda begreppen (Denk, 2012, s. 30), exempelvis egenskaper som berör vilka likheter och skillnader det finns att utreda mellan svensk och finsk skola.

Det är också viktigt att *underlagets exakthet* stämmer överens med underlaget och att inget mätfel förekommer i underlaget. Ett mätfel kan uppstå på olika sätt beroende på vilka metoder som forskaren använder för att samla in och bearbeta underlaget. Det första forskaren ska göra för att undersöka underlagets exakthet är att kartlägga vilka metoder som används för insamling och bearbetning (Denk, 2012, ss. 30-31).

Validitet och reliabilitet är två begrepp som jag har haft i bakhuvudet när jag har analyserat mitt valda material och det är viktigt i mitt fall att analysera om mitt insamlade material stämmer överens med varandra. Det vill säga att materialet innehåller pålitlig information samt presenterar likvärdiga antagande samt resultat (Denk, 2012, ss. 30-31).

5. Tidigare forskning

Boken *Lärdomar från den finska skolan* skriven av professor Pasi Sahlberg (2012) handlar om hur den finska skolan har fått sin framgång samt vilka lärdomar från den finska skolan som lärare, skolverksamheter och lärarutbildningen kan ta del av. Sahlberg (2012, s. 32) har i sin forskning kommit fram till att den finska skolans framgång ligger till grund till deras egna formulerade utbildningssystem. Han beskriver att Finland har under trettio års tid arbetat för att kunna förvandla sitt utbildningssystem till sensation. För sin sensation har Finland lyckats att skapa ett utbildningssystem där eleverna får ta del av givna kunskaper. Finland utmärker sin ”strävan efter lika möjligheter i utbildningen” (Sahlberg, 2012, s. 32), vilket innebär att varje elev behandlas med lika rättigheter och möjligheter i sin utbildning. Det medför att elevers skolresultat mellan olika finska skolor skiljer sig smått åt mellan varandra. I jämförelse med andra nationer internationellt som har lagt stora insatser på sina reformer, vilket Finland inte har behövt göra eftersom det går bra för finska skolor.

Sahlberg (2012, ss. 32–33) tydliggör att det finska utbildningssystemets framgång bygger inte på lösningar från den marknadsdrivna utbildningspolitiken. Sahlberg konstaterar att Finland är en nation som inte har använt sig av skolinspektioner, standardiserade läroplaner, elevbedömningar, provbaserade kunskapsredovisningar eller resultatansvar och konkurrens för att förändra och utveckla utbildningen. Vidare menar han på att Finland har utvecklat sitt utbildningssystem på egen hand och gått sin egen väg framåt, vilket har gett goda resultat för Finland. I utbildningssystemet har landet inte följt upp till den marknadsdrivna utbildningspolitiken som förhåller sig till den GERM (Sahlberg, 2017, ss. 55-58). Sahlberg har i sin bok velat förmedla att reformrörelsen GERM inte är det bästa sättet att förbättra lärandet i skolan. Sahlberg konstaterar att det finns inget evidensbaserat stöd och bevis på att reformrörelsen har förbättrat kvalitén eller ökat jämlikheten i utbildningssystemet. I Finland avstod deras nation att följa GERM:s grundsatser sedan i början av 1970-talet och det kan endast bevisa på att Finland har lyckats utan GERM:s pedagogiska metoder (Sahlberg, 2012, s. 176).

I jämförelse med Sverige har den politiska debatten kretsat kring skolan det senaste decenniet. Magnus Oskarsson, lärarutbildare och forskare vid Mittuniversitet i Sundvall, har arbetat med skolutbildningsprojekt med ett fokus att forska på hur svensk skola kan öka sin likvärdighet (Oskarsson, 2017, s. 15 och 43). Han beskriver i sin forskning att den svenska skolan har jämförts internationellt med andra nationer. Ur jämförelserna kunde Oskarsson konstatera att den svenska skolan har blivit mörk. Den mörka bilden av den svenska skolan baseras på fallande elevresultat, minskad likvärdighet samt har lärare i Sverige har ångrat sitt yrkesval (Oskarsson, 2017, s. 43).

Tidigare har Sverige haft likvärdigt skolsystem med goda resultat vid internationella jämförelser. Dock har Sveriges skolsystem förändrats stort när decentralisering övergick till att bli marknadsanpassad, vilket styrs av den marknadsstyrda logiken New Public Management, NPM. Det så kallade Public-management tänkandet har haft ett starkt inflytande över utbildningspolitiken, inte endast i Sverige utan över hela världen (Stenlås, 2017, s. 231).

Enligt den brittiske revisionsforskaren Michael Power har NPM blivit en framgångsrik styrningsmodell. Han menar att det alltid har funnits ett behov av att kunna hålla kostnaderna nere i den offentliga sektorn, vilket NPM ser till att göra. Power menar på att NPM har ökat effektiviteten i offentliga verksamheter. NPM har även gett ut en politisk-administrativ diskurs genom att verksamheter har fått noggranna förbestämda rutiner och noggrann dokumentation av alla resultat som gör det mätbart att förstå vad verksamheten kan utveckla. Power antyder att internationella organisationer exempelvis OECD har kunnat nyttja sina studier med hjälp av NPM för att på så sätt genomföra utvärderingar, jämförelser och studier på vad som faktiskt kan utvecklas i skolan (Stenlås, 2017, ss. 231-232).

Dock efter att NPM uppkom i svensk skola har den istället ökat sin kontroll från statens sida och i skolmiljö har förutsättningarna förändrats för elever, lärare och rektorers arbete. Det intressanta är att lärarna har framför allt fått ta del av större arbetsuppgifter som exempelvis elevers behov och höga krav som ställs från föräldrars sida, skolledning, huvudmän och staten (Oskarsson, 2017, s. 43).

Den tidigare forskning grundar sig därmed i tre områden: Sahlbergs forskning om den finländska framgången i skolan, Oskarssons forskning om hur den svenska skolan har försämrats samt Powers forskning om hur NPM har blivit en framgångsrik styrningsmodell.

6. Analys och diskussion

I det här avsnittet kommer en analys av den tidigare forskningen och det utvalda materialet genomföras. Sveriges och Finlands respektive utbildningssystem kommer att jämföras och diskuteras.

6.1. Den svenska och finska utbildningssystemet

Den mest framkomliga skillnaden mellan Sverige och Finland är hur båda länderna har valt att strukturera sitt utbildningssystem. Till att börja med skiljer sig Finlands utbildningspolitik åt de konventionella marknadsorienterade reformstrategierna som många andra länder följer, alltså GERM. Jag valde att analysera en forskningsartikel skriven av Pasi Sahlberg och i hans tidigare forskning redovisas det tydligt att Finland har valt att utforma sitt eget utbildningssystem och inte följa GERM (Sahlberg, 2007, s. 147). Däremot har Sverige genomgått en omfattande omstrukturering i följd av nya utbildningsreformer (Lundström & Parding, 2011, s. 1). Utbildningsreformerna består delvis av decentraliseringen av skolan, vilket innebär att skolan har gått från att vara statlig styrd till kommunalt styrd. Vidare har reformen medfört i att den svenska utbildningen har infört mål- och resultatstyrning (Stenlås, 2011, s. 11). Kopplad till den svenska läroplanen för gymnasieskolan, LGY11, framkommer det tydligt att svenska skolans uppdrag följs upp av mål och riktlinjer och skolan lägger stor vikt på att elever uppnår sina studieresultat och skolprestationer (Skolverket, 2011, s. 5). Sedan uppkom reformen för fri etableringsrätt och det innebar att fristående skolor fick rätt att verksamma tillsammans med kommunala skolor, vilket utvecklade konkurrens bland skolorna i Sverige (Stenlås, 2011, s. 11). Utbildningsreformerna härstammar från Andy Hargreaves och hans forskning om pedagogisk förändring (Sahlberg, 2017, ss. 58-60). Det blir tydligt att Sverige har följt upp GERM:s reformer i sitt utbildningssystem.

Med hjälp av en traditionell komparationsmatris kan vi jämföra den Sveriges och Finlands utbildningssystem. I matrisen presenteras vilka likheter och skillnader som jag har funnit i det insamlade materialet, se tabell 1.

I tabell 1 har jag formulerat fem rubriker med koppling till GERM:s kännetecken:

- Den första rubriken *valfrihetsreformen* kopplas till GERM:s femte kännetecknen *det fria skolvalet*.
- Den andra rubriken *standardisering* kopplas till både GERM:s andra kännetecknen *standardiseringen av undervisningen och lärande* på skolorna samt det tredje kännetecknet *betydelsen av läs- och skrivkunnigheten, matematik och naturvetenskapen öka*.

- Den tredje rubriken *ansvarsskyldhet* kopplas till både GERM:s första kännetecknen *öka konkurrens* samt det fjärde kännetecknen *provbaserat ansvarsutkrävande*.
- Den fjärde rubriken *decentralisering* kopplas till GERM:s andra kännetecknen *standardiseringen av undervisningen och lärande*.
- Den sista rubriken *avreglering* kopplas till både GERM:s femte kännetecknen *det fria skolvalet* samt det första kännetecknet *öka konkurrens*.

Tabell 1 En traditionell komparationsmatris av vilka likheter och skillnader som finns mellan det svenska och finska utbildningssystemet.

Koppling till GERM	Sverige	Finland	Jämförelse: Likhet eller skillnad?
Valfrihetsreformen	Valfrihetsreformen stiftades år 1992.	Har ingen valfrihetsreform.	Skillnad
Standardisering	Standardisering följs upp.	Standardiseringen följs inte upp.	Skillnad
Ansvarsskyldighet	Skolan marknadsförs, standardiserade tester genomförs (exempelvis Nationella prov) samt skolors ansvarstagande inspekteras (följs upp av standardiseringen).	Marknadsföring ses inte som någon lösning på att utveckla utbildningen. Följer istället upp sin egen skyldighet: <i>Intelligent ansvarsskyldighet med förtroendebaserad professionalism.</i>	Skillnad
Decentralisering	Ansvar för skolan överfördes från staten till kommunerna. Skolan är mål- och resultatstyrd, vilket ses som en produkt av NPM.	Decentraliseringen en stor prioritet. Decentralisering i formen att skolorna ska vara självständiga och följa en tillitskultur. Skolan styrs inte av NPM.	Skillnad
Avreglering	Privata verksamheter har fått möjlighet att finansiera skolverksamheter.	Finns inga friskolor, endast kommunalt styrda skolor.	Skillnad

Det första kännetecknet för GERM, valfriheten, infördes genom Sveriges friskolereform, även kallad valfrihetsreformen, år 1992. Valfrihetens målsättning handlar om att konkurrens ska vara bra för att utveckla skolans kvalitet och integration, vilket valfriheten delvis har gjort eftersom reformen har öppnat större möjligheter för elever att få välja vilken skola de vill gå på. Elever har möjligheten att välja om de vill gå på en kommunal eller fristående skola istället för den skola som ligger närmast hemmet (Bunar, 2005, s. 76).

Valfriheten i Sverige har gjort fördel för människor att ha sin frihet att välja den skola de vill gå på. Nackdelen med valfrihetsreformen är att en skolsegregation har uppstått i svensk skola. Det betyder att

likvärdigheten i svensk skola har försämrats genom att alla elever inte får den frihet som valfrihetsreformen står för. När det gäller skolegregation har det mestadels påverkat elever med utländsk bakgrund eftersom de får välja att gå på en skola som antingen ligger lägst i ranking eller att de går på en religiös friskola utan att lära sig det svenska språket och endast sitt modersmål (Bunar, 2005, s. 78 och 81).

Utifrån valfrihetsreformen har Nihad Bunar, docent i sociologi vid Stockholms universitet, redogjort tidigare en undersökning om ”valfrihetens orsaker och konsekvenser för mångkulturella urbana skolor i Stockholm och Malmö” (Bunar, 2017, ss. 461-462), vilket kopplar till hans forskningsartikel som jag valde att analysera.

I Bunars undersökning konstaterades tre typer av konkurrenter sedan valfrihetsreformen stiftades i Sverige. En av konkurrenterna var kommunala innerstadsskolor, vilket lockar i majoritet elever med endast svensk bakgrund. Följden av den konkurrenten blir att de resterande mångkulturella urbana skolor inte får lärare med rätt pedagogisk kompetens eller lärarexamen i jämförelse med innerstadsskolor. Skolorna i sig har inte tillräckligt stor skolpeng, vilket påverkar skolans utseende och arbetsmiljö och får automatiskt ett rykte och fördomen att det är endast invandrare som går på en specifik skola. Vidare leder konkurrens inte alltid till förbättring. Tanken med konkurrens skulle leda till att utveckla hela skolverksamhetens kvalité, men istället har vissa skolor enbart blivit bättre och andra sämre när det gäller kvalitén på skolan baserat på undervisning, lärande samt resultat (Bunar, 2017, ss. 461-462).

Enligt LGY11 ska värdegrund och utbildning vara likvärdig för alla (Skolverket, 2011, ss. 1-2). Samtidigt har valfriheten gjort att svenska skolor blivit segregerade, det vill säga att segregation har skapat en fördelning mellan invandrare och svenskar (Bunar, 2017, s. 462). Alltså tyder det på att läroplanens mål med likvärdighet inte fungerat i praktiken.

I jämförelse med Finland finns det förortsskolor då det finns klasser som består av elever med invandrarbakgrund. Dock har Finland tagit in få invandrare i sin nation. Med andra ord har det gjort att mångkulturella skolor i Finland inte har spridits (Stenbäck, 2014, s. 3). Det skiljer sig alltså från situationen i den svenska skolan precis som förklarar tidigare.

I Finland finns det inte heller någon valfrihetsreform och därför finns det inga friskolor och därav ingen konkurrens bland skolor (Stenbäck, 2014, s. 2). I Finland är det en begränsad valfrihet att välja skola, då

finska kommuner istället tilldelar elever till en respektive skola i sitt närområde. Finland har ett unikt individuellt sätt att se hur en bra utbildning uppnås. Finska aktörer för den finska utbildningssystemet anser att införa konkurrens mellan skolor leder inte till bra utbildning och därför följs inte detta upp heller i Finland (Sahlberg, 2007, ss. 55-56). Däremot vid val av gymnasieskola har eleven frihet att välja sin skola och valet beror ofta på vad skolorna har för intagningspoäng samt vad skolan har för specialinriktningar (Stenbäck, 2014, s. 2).

Ett typiskt inslag i undervisning och lärande i Finland handlar om att uppmuntra lärare och studenter till att prova och lära sig nya idéer och metoder, arbeta med kreativitet i skolorna samt att respektera skolans pedagogiska arv. Även om läroplanen i Finland uppdateras årligen bevaras den traditionella undervisningen och skolorganisationen utifrån utbildningspolicyn genom att bevara en kultur av mångfald, förtroende och respekt till varandra i skolan, vilket i det finska samhället i allmänhet ska plikt uppfylla (Sahlberg, 2007, s. 152). Det här inslaget i den finländska skolan kan appliceras tydligt i professionens logik ur Friedsons tre logiker. I skolverksamheten får elever, lärare och rektorer ha sin kontroll över sitt eget arbete. Genom att Finland har bevarat en tillitskultur följs den upp i att bevara den traditionella undervisning, vilket kan delvis anknytas till byråkratins logik apropå hur skolan är organiserad och vilken arbetsdelningar det finns mellan skolpersonal. Framför allt är tillitskulturen viktigt för den bevarar denna respekt och förtroende till varandra i skolan, vilket skapar likvärdighet och kvalitet i den finska skolan.

För att följa upp GERM:s andra kännetecken, standardisering, finns det inte standardiserade prov i finska skolor. I Finland fokuserar undervisningen på själva inläringen istället att förbereda elever för olika tester såsom följs upp efter standardiseringen. Standardiseringen har i syfte att utveckla studieresultat och skolprestationer, och därför behöver det ställas tydliga och höga krav på både skola, lärare samt elever för att utveckla och förbättra kvalitén till den bästa (Sahlberg, 2007, s. 152) I jämförelse med den svenska utbildningssystemet följs standardiseringen upp tydligt i målen och riktlinjerna för LGY11.

I svenska grundskolor och gymnasieskolor tillämpas standardiserade prov genom de nationella proven, NP. Gustafsson och Erickson (2018) skrev en forskningsartikel om Nationella provet i Sverige och provet har funnits i den svenska skolan sedan mitten av 1900-talet. Under tidens gång har även betygssystemet förändrats men självaste NP har haft ett bevarande syfte att uppfylla (Gustafsson & Erickson, 2018, ss. 2-6 och 8).

NP har två huvudsakliga syften i svensk skola (Gustafsson & Erickson, 2018, ss. 2-6 och 8):

1. Nationella provet ska stödja en likvärdig bedömning av elevernas kunskapsutveckling och en rättvis betygssättning.
2. Nationella provet skulle ge underlag för en analys av hur vida kunskapskraven nås upp på skolnivå, huvudmannanivå och nationell nivå.

Dock har Riksrevisionen konstaterat att betygssättningen inte sker på ett likvärdigt sätt, vilket ger stora komplikationer i svensk skola. Utifrån rapporter från Skolverket har betygsbedömningen visat på stor variation mellan elever och skolor och dessutom påverkar provresultaten från NP elevers slutbetyg, vilket inte alls blir en likvärdig bedömning (Gustafsson & Erickson, 2018, s. 8).

För att koppla tillbaka till Bunars forskning har svensk skolans kvalitet försämrats och i och med att standardisering har införts i Sverige ställs högre krav på att kvalitén skall bli den bästa genom att utvärdera studieresultat och skolprestationer. Dock framgår det klart att standardiserade prov inte utvecklar kvaliteten eller att bedömningen visar på stor variation och inte är likvärdig. För att applicera den finska skolans bedömning i kontext till den svenska finns inte det här problemet i Finland eftersom inget standardiserat prov i form av Nationella provet genomförs.

För att utveckla god undervisning och inläring har det finska utbildningssystemet fokuserat på att finländska elever ska lära sig ett djupt och brett lärande, vilket utvecklar individens personlighet, moral, kreativitet, kunskap och färdigheter. Därför tycker inte Finland att standardiserade tester eller betyg i lägre åldrar är den bästa lösningen att öka resultaten eller ryktet på skolan. Finlands grundskolor är till stor del en testfri zon, vilket resulterar till att elever inte behöver fokusera på standardiserade prov eller tester. Finländska elever upplever därför mindre ångest och stress eftersom elever inte är beroende av att behöva jämföra sina betyg med sina klasskamrater. All bedömning av elevernas lärande utformar lärare genom att forma sina egna tester. Faktum är att betyg i Finland är förbjudna enligt lag upp till årskurs 7. Istället ger lärarna ut någon form av bedömning och feedback till eleverna. Då behöver inte eleverna jämföra sig mot varandra i förhållande till ett numeriskt betyg (Sahlberg, 2007, ss. 152-156).

Lärare upplever också en mer frihet att kunna planera sin undervisning. Den enda standardiserade bedömningen sker under sista året på gymnasiet innan eleven tar sin gymnasieexamen och den första och riktiga betygsbedömningen sker i årskurs 7. Dock kan dessa betygsbedömningar från lärare vara olika vilket kan bli problematiskt när elever börjar på en ny skola och bär på betyg som inte stämmer överens med betygsriterierna. Däremot föredrar finska föräldrar och elever att lärare genomför dessa

bedömningar, eftersom i den finska nationen ses läraryrket med respekt och förtroende (Sahlberg, 2007, ss. 154-155).

När det gäller den svenska utbildningspolitiken har den uppmuntrats av internationell politik i och med att Sverige har i sitt utbildningssystem reformerat decentralisering, avreglering (privata verksamheter fick möjlighet att finansiera skolverksamheter) och utvidgning av valmöjligheter. Däremot har Sverige uppvisat mer till att skolan ska vara en marknad i jämförelse med andra internationella länder.

Lundström och Pardings (2011, ss. 2–3) forskningsartikel redovisar de en stor faktor till varför den svenska skolan har blivit en marknad och det handlar om att varje skola är beroende av sin respektive skolpeng. I Sverige är det inte tillåtet med skolavgift varken i fristående skolor eller offentliga skolor, så därför används istället ett *kupongsystem*. Detta kupongsystem går ut på att alla skolor i Sverige finansieras av regeringen och finansieringsbeloppet på varje skola beror på antalet elever som är inskrivna på skolan. Även om skolavgiften inte är tillåten och att gå i svensk skola är gratis, är det ändå en vinst inblandad och därför är svensk skolan beroende av marknaden. Genom att applicera marknadens logik (ur Friedons tre logiker) i resonemanget ovan framkommer det tydligt att svensk skola följer upp en marknadslogik.

Finland använder inte sig av marknaden för att nå vinst utan deras utbildningssystem utgår från ett hållbart ledarskap och bygger på värden att utveckla rättvisa i skola och rättvis fördelning av resurser snarare än konkurrens. Finland har framför allt utvecklat sitt utbildningssystem för att förstärka och bygga ett gradvis förtroende bland deras utbildare, särskilt när det gäller läraryrket (Sahlberg, 2007, s. 152). Det här följs upp tydligt i professionens logik att Finland har lyckats att stärka och bevara en professionell syn på bland annat lärare.

Respektgivande och förtroende till lärarna följs upp i Finland genom den så kallade *Intelligent ansvarsskyldighet med förtroendebaserad professionalism*. Finland har inspirerats av GERM:s kännetecken Ansvarsskyldig och den innebär att öka skolprestanda och höja elevers prestationer genom att marknadsföra, genomföra standardiserade tester och i slutändan inspektera skolans ansvarstagande genom att se om skolan ska belönas eller bestraffas. Det finska utbildningssystemet har inte sett GERM:s ansvarsskyldighet som en hållbar lösning till framgång. Istället följer den finska skolan upp till sin intelligenta ansvarsskyldighet som har i syfte att bevara och förstärka förtroende till lärare, elever, skolledare och utbildningsmyndigheter, samt att alla ska uppnå ett professionellt ansvar. Att bevara ett förtroende i skolans miljö har haft en stor positiv inverkan på undervisningen i Finland och har ökat elevernas lärande dessutom (Sahlberg, 2007, ss. 152-156)

En förklaring till att den finska skolan har ordning och reda beror på att Finland har bevarat en tillitskultur när det gäller utbildning och skola. Denna tillitskultur innebär att utbildningsmyndigheter och politiska ledare tror på att lärare, tillsammans med rektorer och föräldrar, vet hur de ska utforma den bästa möjliga utbildningen för sina barn och ungdomar. Finska medborgare litar på skolor och lärare eftersom de dels vet att finska skolor har kompetenta och akademiskt utbildade lärare, vilket därför elever och föräldrar har respekt för läraryrket. Föräldrar litar på lärare eftersom lärare är yrkesverksamma och föräldrar anser att de vet därför vad som är bäst för sina barn (Sahlberg, 2007, s. 157). Det ses tydligt ur professionens logik att Finland har en stark profession till lärarens yrkesposition och status.

6.2. Den svenska och finska läroplanen för gymnasieskola

Likheter och skillnader i gymnasieskolans läroplan för Sverige och Finland redogörs för nedan och sammanställs i tabell 2. Inledningsvis är skolans värdegrundsuppdrag och syftet med utbildningen likartade mellan länderna. Det gemensamma uppdraget är att utbilda eleverna med kunskap och följa upp resultatet. I den svenska läroplanen är huvuduppgiften att förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för eleverna att utveckla kunskaper. Enligt LGY11 ska alla elever utveckla sin förmåga för att kunna ta initiativ och ett ansvar i sina studier när det gäller att arbeta både självständigt och tillsammans med andra klasskamrater (Skolverket, 2011, ss. 2-3). I den finska läroplanen innebär uppdraget att stärka en bred allmänbildning och den allmänbildningen har i syfte att eleverna ska utveckla kunskaper, men även utveckla färdigheter, attityder och ha vilja att vara kritiska och bli självständiga (Utbildningsstyrelsen, 2019, s. 15). För att summera är den svenska och finska gymnasieskolans mål och uppdrag lika varandra genom att båda grannländerna står bakom exempelvis likvärdig utbildning för alla, människovärdets okränkbarhet, behandla varandra med lika rättigheter och skyldigheter, följa upp värdegrunden, att undervisningen ska vara icke-konfessionell samt att varje elev ska mötas med respekt.

Det som skiljer sig är formuleringen mellan grannländernas läroplaner. I den finska läroplanen riktas syftet mer till den enskilda individen, det vill säga eleven ska bli en ansvarsfull och samarbetsvillig individ (Utbildningsstyrelsen, 2019). I jämförelse med den svenska LGY11 ska eleverna lära sig att arbeta självständigt och i grupp, däremot är det skolans uppgift att se till att eleverna presterar och uppfyller sina mål och riktlinjer för att på så sätt kunna bli självständiga (Skolverket, 2011, s. 5 och 8), vilket formuleringen skiljer sig åt mellan LGY11 och den finska läroplanen för gymnasieskolan.

Exempelvis i den finska läroplanen för gymnasieskolan grundar sig värdegrunden på demokratin, men också på *det finländska bildningsidealet*. Bildningen innebär att eleven ska kunna utveckla en omdömesförmåga genom att utveckla kunskap och ha förmåga att etisk reflektera och sätta sig in i en annan människas situation både individuellt och i grupp. Genom att finländska elever följer upp detta bildningsideal får elever lära sig att vara empatiska och hantera på ett konstruktivt sätt en konflikt, vilket kan resultera till att finländska elever visar en god respekt till lärare och framför allt till sina klasskamrater genom att följa upp till detta finländska bildningsideal (Utbildningsstyrelsen, 2019, ss. 15-16).

I jämförelse med Sverige har läroplanen i gymnasieskolan förnyats och respektive läroplan varierar utifrån hur mål och krav har uttryckts. Den svenska skolan är idag en mål- och resultatstyrd skola och styrs av den politiska offentliga sektorn vid namn New Public Management (Lundgren, 2017, ss. 268-269).

I den svenska gymnasieskolan anges övergripande mål för de kunskaper, normer och värden som alla elever ska och bör ha utvecklat efter att ha lämnat utbildningen. Övergripande mål och riktlinjer är (Skolverket, 2011, ss. 5-11):

1. Kunskaper
2. Normer och värden
3. Elevernas ansvar och inflytande
4. Utbildningsval – arbete och samhällsliv.

I LGY11 framstår det tydligt att den svenska skolan styrs av en mål- och resultatstyrning. Ur de övergripande målen, till exempel, uppföljs varje respektive punkt med krav på vad elever, lärare samt personal ska följa med formuleringen: ”Skolans mål är att varje elever...”, ”Alla som arbetar i skolan ska...”, ”Läraren ska...”, ”Personalen ska...” (Skolverket, 2011, ss. 5-11).

Målen är skolans ansvar att varje elev fullföljer i antingen ett nationellt yrkesprogram eller ett nationellt högskoleförberedande program inom gymnasieskolan. För att uppnå målen krävs det att skolan ger möjlighet för eleverna att utveckla kunskaper och färdigheter för att kunna till exempel formulera, analysera och pröva antaganden, reflektera över sina erfarenheter, kritiskt granska och värdera påståenden, lösa praktiska arbetsuppgifter etcetera (Skolverket, 2011, ss. 5-8).

Förklaringen på varför den svenska läroplanen har mål och resultatstyrning beror på deras utbildningssystem, vilket den finska utbildningssystemet skiljer sig åt eftersom nationen inte följer upp en mål- och resultatstyrning. Istället fokuserar den finska utbildningssystemet på att bevara skolans syfte genom att undervisa och fostra elever till självständiga individer.

Tabell 2 En traditionell komparation mellan den svenska och finska läroplanen för gymnasieskolan

Läroplan för gymnasieskolan	Sverige	Finland	Jämförelse: Likhet eller skillnad?
Utformning av läroplanen för gymnasieskolan	I Sverige finns det en läroplan till respektive grundskola, gymnasieskola. Läroplanens mål och kriterier måste följa upp.	I Finland finns det också en läroplan för specifikt grundskola respektive gymnasieskolan. Däremot ordnar alla gymnasieskolor en lokal läroplan.	Skillnad
Skolans värdegrund	I svensk grundskola och gymnasieskola vilar på demokratins grund.	Gymnasieskolans läroplan bygger värdegrunden på demokrati och det finländska bildningsidealet.	Likhet Skillnad apropå <i>det finländska bildningsidealet</i>
Gymnasieskolans uppdrag	Förmedla kunskaper och skapa förutsättningar för att eleverna ska utöka och utveckla kunskaper.	Stärka en bred allmänbildning	Likhet
Mål och riktlinjer	I LGY11 följs mål- och riktlinjer upp.	Finland följer upp sin egen lokala läroplan. Den finska skolan är inte mål och resultatstyrd.	Skillnad

6.3. Lärarkets status i Sverige och Finland

Tidigare i Sverige har utbildningssystemet och lärarens arbetsplats blivit styrt av professionens logik och byråkratins logik. Lärarens roll i den svenska skolan har traditionellt sett varit att ha ett pedagogiskt samt administrativt ansvar. Dock förändrades lärarens roll i samband med när valfrihetsreformen uppkom för då utvecklades även en marknadslogik såsom har en framträdande roll i dagens svenska skola, se tabell 3 för summering. Marknadslogiken utmanar den tidigare balansen mellan professionens och byråkratins logiker. Marknadslogiken har påverkat vardagen i skolan samt förändrat en stor del av arbetsvillkoren i skolan på ett sätt som lärare i Sverige aldrig tidigare varit med om (Lundström & Parding, 2011, ss. 63, 66). Marknadens logik bygger på tanken att utveckla bäst fungerande principer som utgör det mest effektiva sättet att driva organisationer och i det fallet gäller skolans verksamhet. Enligt marknadens logik kan en skola kallas till bästa skolan genom att ha ett gott rykte, ha goda förutsättningar och tillgängligheter att överleva på marknaden samt inte gå i konkurs. Marknaden bygger inte på politiska beslut eller yrkesmässiga åsikter, utan snarare på kundernas val och i detta fall är kunderna, det vill säga eleverna (Lundström & Parding, 2011, ss. 63, 66).

Ur Lundström och Pardings (2011, s. 5) forskningsartikel genomfördes en intervjustudie i samband med vad lärarna uttrycker sig om sitt dagliga arbete. Då konstatera majoriteten av lärarna att deras dagliga arbete ingår det att vara konkurrenskraftig, att sälja, att kunna leverera och marknadsföra sin skola. Inom marknadslogiken ingår det att marknadsföra, vilket förekommer tydlig i årliga gymnasieämbassor eller att skolor väljer att ha öppet hus och påvisa att sin skola är det bästa valet att välja. Lärare i intervjustudien konstaterar att det är tydlig att marknadslogiken används för att erbjuda vilka program skolan har. Det vill säga det finns ett behov i den svenska skolan att anpassa sig till marknaden och genom att använda denna marknadslogik är ett sätt att kunna locka till sig tillräckligt många studenter för att skolan ska kunna bevaras.

Marknadslogiken NPM har påverkat skola och utbildning, konstaterar Stenlås (2011, s. 15) i sin forskningsartikel. Stenlås menar på att NPM har ersatt den hierarkiska byråkratins upplägg av skolan med den marknadens effektivitet. Med andra ord har NPM tagit över kontrollen över hur det professionella yrkesgrupper ska utföra ett gott arbete utifrån bestämda normer, mål och kriterier.

Exempelvis har lärare i svenska skolor fått fler arbetsuppgifter att göra på grund av att lärare har mindre undervisningstid. Detta har lett till stora att majoriteten av lärare i grund och gymnasieskolor inte längre har tid att förbereda sina lektioner samt hinna med sitt efterarbete efter genomförd lektion. Det har lett till att arbetsbelastningen bland lärare har ökat. Med andra ord: Svenska lärare har för mycket att göra och många av deras arbetsuppgifter har inte att göra med deras läraryrke (Bergling, 2020, s. 22 och 24).

NPM kontrollerar inte endast vad lärarna ska utföra för uppgifter utan också deras löner. Det finns en så kallad *individuell lönesättning* och det innebär att lärarens lön i detta fall styrs av tillhörande lärarkategori samt hur många år i yrket som läraren har arbetat. Reformatörerna för NPM influerades av *rational choice*-ideal och det innebär att lärare straffas om oönskat beteende utför, däremot om lärare följer upp sina arbetsuppgifter enligt NPM:s normer blir det belönade med högre lön. Problemet med individuell lönesättning är att läraren måste följa upp till NPM:s mål, riktlinjer och normer för att göra ett så kallat gott arbete och bli belönade (Stenlås, 2011, ss. 18-19). Enligt Freidson anser han att skicklighet och kunskap är två väsentliga begrepp för att utföra ett professionellt arbete i sin yrkesverksamhet. Det framkommer tydligt att NPM inte följer upp till professionens logik, eftersom läraren styrs av någon annans normer än att utföra sitt arbete baserat på sin skicklighet och kunskaper inom sin yrkesverksamhet.

I jämförelse med Finland har läraryrket alltid haft en stor respekt från det finska samhället. Sahlberg redovisar i sin forskningsartikel utifrån en genomförd undersökning uppskattade över 26 procent av gymnasieeleverna läraryrket som det mest önskvärda yrket att vidare utbilda sig till. Den främsta anledning till att läraryrket har ett starkt profession är för att bli finsk grundskolelärare är det ett grundläggande krav att ha en magisterexamen för att vara permanent anställd som lärare i finsk skola. Att finska utbildade lärare kan påvisa att de har en magisterexamen kan även öppna dörrar för att bli anställd inom en offentlig förvaltning eller inom den privata sektorn. Många lärare tar därför tillfället att fortsätta sina akademiska studier, vilket har resulterat till att skolans rektorer och lärare har en doktorsexamen i utbildningen (Sahlberg, 2007, ss. 154-155). Utifrån Friedsons marknads logik gynnas finska lärare av marknaden i och med att flera dörrar öppnas för att bli anställd på flera yrkesbranscher. Dock tar ändå professionella logiken över eftersom läraryrket har hög status och stark profession när det gäller att vara lärare i Finland idag.

Läraryrket i Finland är ett primärt yrkesval, medan i Sverige ses läraryrket att vara ett sekundärt val för svenska studenter. Tidigare i Sverige var intagningspoängen till den svenska lärarutbildningen lika hög som till juristutbildningen, vilket ger hög status när en student kom in på lärarutbildningen. Dock ses inte lärarutbildningen ha någon status i det svenska samhället längre och detta leder till att det finns en lärarbrist i Sverige idag. Eftersom det finns en lärarbrist i Sverige är det enkelt att bli antagen till lärarutbildningen eftersom det är brist på lärare bland svenska skolor och därför vill respektive lärarutbildning ta in vem som helst. När det gäller att ta in vem som helst i lärarutbildningen i Sverige är det möjligtvis inte de bästa studenterna med förmågan att exempelvis ha social kompetens eller inte har fullständiga betyg från tidigare gymnasieutbildning (Molloy, 2020, ss. 3-6).

I Sverige är det tillåtet att *vikarier*, det vill säga människor helt utan lärarutbildning har tillåtelse att undervisa i skolan. Detta har en stor inverkan till att läraryrkets status har försämrats (Molloy, 2020, ss. 3-6) och detta framkommer inte alls i Finland eftersom en lärare måste ha en magisterexamen från en lärarutbildning för att kunna vara fast anställd samt ha behörighet att undervisa samt betygsätta (Sahlberg, 2007, ss. 154-155).

I Sverige finns det en så kallad *lärarlegitimation* och under fyra månaders tid har Skolverket på sig att processa ansökningar om lärarlegitimation från respektive lärare. Utan en lärarlegitimation kan lärare inte få fast anställning på en skola, vilket i sig ger en status på läraryrket i Sverige (Hedman, 2019).

För att koppla professionens logik till lärarlegitimationen visas det på att den har en professionsvärde till läraryrke och det är lärarens ansvar att undervisa, lära ut, planera lektioner, bedöma och sätta betyg med mera. Dock fallerar ändå lärarens profession eftersom det är som sagt tillåtet för vikarier att undervisa (Molloy, 2020, ss. 3-6). Problemet är att svenska skolor har brist på lärare och söker därför inte främst legitimerade lärare utan snarare vem som helt, vilket kan visa på att obehöriga lärare, alltså lärare utan lärarutbildning och lärarlegitimation är billigare att anställa (Bergling, 2020).

Ur Freidsons tre logiker ses marknadens logik styra lärarens professionella arbete, då vem som helst kan bli lärare. I jämförelse med Finland är läraren eftertraktat yrke i marknaden och lärare och skolor har huvudansvaret för att utföra sitt arbete samt löser problem som uppstår på skolan. Det är deras uppgift att utreda problem eftersom lärare i Finland är lösningsorienterade och förstår hur de ska lösa problem i sina klassrum samt skolor (Sahlberg, 2007, s. 155). För att sammanfatta har den professionens logik tagit över den finska skolan genom att finska lärare hinner med sitt arbete och har större frihet till att planera sin undervisning baserat på läroplanen.

Tabell 3 En traditionell komparationsmatris baserat på läraryrkets status i Sverige och Finland

Läraryrkets status	Sverige	Finland	Jämförelse: Likhet eller skillnad?
Professionens logiken	Professionaliteten har fallerat för läraryrket i Sverige.	Lärare är ett eftertraktat yrke samt och har hög status i det finska samhället.	Skillnad
Byråkratins logik	Byråkratin styrs av standardiseringen. Det har medfört att lärare har fått flera arbetsuppgifter. Lärare har utvecklat en stor arbetsbelastning på grund av alla arbetsuppgifter det behöver göra.	Det finns ordning och reda i finsk skola vilket följs upp av byråkratin. Den professionella logiken tar däremot över eftersom läraren har mer frihet att planera och lägga upp sin undervisning. Inte förhålla sig till standardisering exempelvis.	Skillnad
Marknadens logiken	Marknaden har påverkar lärarens professionella roll och yrkesstatus negativt.	Finlands tillitskultur slår emot marknadens principer.	Skillnad

7. Slutsats

Vad jag har kommit fram till är att den svenska och finska läroplanen för gymnasieskolan är likvärdiga med varandra när det gäller skolans värdegrundsuppdrag och syftet med utbildningen. Den stora skillnaden mellan Sverige och Finland är att båda länderna har två olika utbildningsystemet samt att lärarens yrkesstatus skiljer sig åt mellan länderna.

Det finska utbildningsystemet är orsaken till varför den finska skolan har lyckats uppnå framgång.

Finland har lyckats åstadkomma en organiserad lärarutbildning, vilken är eftertraktad bland studenter, lärare i finska skolor får och hinner göra sina arbetsuppgifter, elever får lära sig i tidigt stadiet att faktiskt vara självständiga med sina studier samt lärare ses i det finska samhället med förtroende och respekt. Finlands framgång i skolan handlar dels om att den finska befolkningen uppskattar utbildningen. Finlands syn på utbildningen har ansetts vara en stor faktor för att säkra både nationens och individens framtid. I flera internationella jämförande studier under de senaste 15 till 20 åren har denna faktor konstaterat eftersom den finländska tillväxten har gått från att varit en medelmåttigt utbildat jordbruksland till att vara ett av världens mest litterära och modernt framgångsrika land när det gäller utbildning i fråga (Pollari & Salo, 2018, s. 13).

En ytterligare faktor till att det finska utbildningsystemet har uppnått framgång handlar om läraren. Läraren och skolansvariga är välutbildade och ses upp med en stor respekt från det finska samhället. I den finska skolan tar eleverna sitt arbete i skolorna med fullaste allvar och deras föräldrar litar på den utbildning som finska offentliga skolor erbjuder. Att lita på utbildningen i Finland grundar sig till tillitskulturen samt det starka förtroendet till alla arbetande lärare (Sahlberg, 2007, s. 168).

Slutsatsen är att Finland har lyckats att utveckla ett eget utbildningsystem med en intelligent ansvarsskyldighet, inga standardiserade prov, ingen valfrihetsreform, inga friskolor, skolor har ansvaret att styra utbildning utifrån sin lokala läroplan i respektive finska skola, en stark tillitskultur och förtroende till lärare och skola. I min analys bevisar Finland att deras egna utbildningsystem faktiskt fungerar i praktiken och har givit goda resultat för skola och utbildning. När det gäller den svenska skolan ser jag inte valfrihetsreformen, marknadslogiken NPM samt standardiserade prov vara det bästa sättet att nå framgång. Möjligtvis kan Sverige ta lärdom av Finlands utbildningsystem för att nå positiva resultat.

8. Framtida forskningsarbete

För framtida forskning vore det intressant att studera vidare skolans miljö och hur lärare i Sverige och Finland organiserar sin undervisning i en eller flera skolämnen. För att verkligen undersöka på plats skulle en observation vara passande eftersom en observation skulle spegla vad som verkligen händer i ett klassrum, hur läraren planerar och väljer att organisera sin undervisning samt hur relationen mellan lärare och elever är mellan Sverige och Finland.

9. Metoddiskussion

För att sätta punkt på mitt forskningsarbete vill jag avsluta med en sammanfattande reflektion kring hur mitt arbete har gått från start till mål.

Till att börja med har det varit en riktig utmaning att skriva ett forskningsarbete. År 2020 har hela vår värld levt i en pandemi och i samband med Covid-19 har det varit till exempel svårt att genomföra intervjuer på plats i en offentlig verksamhet. Det går såklart att genomföra alternativa intervjuer genom att spela in intervjuer via telefonsamtal eller videosamtal. Däremot kände jag redan från början att med rådande omständigheter valde jag istället att genomföra en jämförelseanalys.

Syftet med mitt självständiga arbete var att finna information och fakta kring vilka likheter och skillnader finns det mellan Sverige och Finlands utbildningsystem, läroplanen för gymnasieskolan och lärarens yrkesstatus i skolans verksamhet.

Processen att söka och hitta rätt information använde jag mig främst av *Södertörns högskolebibliotek: SöderScholar*. Jag använde mig av *SödeScholar* för att söka fram forskningsbaserade artiklar. Jag använde även sökmotorn *Google* och *Google Scholar* för att hitta överensstämmande information bestående av exempelvis tidningsartiklar till mitt forskningsarbete. Jag lånade litteratur på Stockholms stads Bibliotek. Dock under slutet av december månad år 2020 stängdes biblioteket på grund av högre smittspridning med Covid-19. För att få den litteratur som jag behövde innan Jul och Nyår var min lösning att ta hjälp av E-böcker samt beställa begagnade böcker från *Studentapan*. Dessa begagnade böcker kom i tid och sedan är det fördelaktigt att ha digitaliseringen till hands. Eftersom det faktiskt går att få tag i information oavsett var du än befinner dig i någonstans.

Referenslista

- Bergling, M. (augusti 2020). Granskning - Tiden räcker inte till. *Skolvärden (ges ut av Lärarens Riksförbund)*.
- Bergling, M. (den 23 september 2020). Skolor söker inte aktivt legitimerade lärare: "Obehöriga är billigare". *Skolvärlden*.
- Bunar, N. (2005). Valfrihet och anti-segregerande åtgärder. *Utbildning och Demokrati*.
- Bunar, N. (2017). Kapitel 14 - Utbildning och mångkulturalitet. i U. P. Lundgren, & R. o. Säljö, *Lärande Skola Bildning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Denk, T. (2012). *Komparativa analysmetoder*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Evers, J. K. (2017). *Flip the System - Förändra skolan från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Ferm, M. (den 23 maj 2018). Forskaren: Fria skolvalet ökar segregationen. *SVT Nyheter*.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism - The Third logic*. Malden, USA: Polity Press.
- Gustafsson, J.-E., & Erickson, G. (den 12 december 2018). Nationella prov i Sverige - tradition, utmaning, förändring. *Acta Didactica Norge*.
- Hedman, E. (den 1 november 2019). Kö till lärarlegitimation - nya lärare drabbas. *Skolvärlden*.
- Kornhall, P. (2017). Inledning till den svenska skolan. i J. Evers, & R. o. Kneyber, *Flip the System - Förändra skolan från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Leijnse, E. (2012). *Godkänt? En reportagebok om den svenska skolan*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundgren, U. P. (2017). Kapitel 8 - Läroplansteori och didaktik - framväxten av två centrala områden. i U. P. Lundgren, & R. o. Säljö, *Lärande Skola Bildning - Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundström, U., & Parding, K. (2011). Lärares upplevelser av friskolereformen - effekter av marknadiseringen av den svenska gymnasieskolan. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*.
- Lundström, U., & Parding, K. (den 11 februari 2011). Teachers Experiences with School Choice: Clashing Logics in the Swedish Education System. *Hindawi Publishing Corporation*.
- Molloy, G. (den 25 november 2020). Varför har Finland ingen lärarbrist? *Läraren (ges ut av Lärarförbundet)*.
- Oskarsson, M. (2017). Kapitel 1 - En marknadsstyrd skola. i J. Evers, & R. & Kneyber, *Flip the System - Förändra skolan från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Pollari, P., & Salo, O.-P. o. (2018). In *Teachers We Trust - the Finnish Way to Teach and Learn*. *Institute of Education Sciences*.
- Riksdagen. (den 1 december 2020). Riksrevisionen. Stockholm, Södermanland, Sverige.

- Sahlberg, P. (mars 2007). Education policies for raising student learning: the Finnish approach. *Routledge*.
- Sahlberg, P. (2012). *Lärdomar från den finska skolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sahlberg, P. (2017). Kapitel 2: Finska skolor och den globala utbildningsreformrörelsen. i J. Evers, & R. o. Kneyber, *Flip the System - Förändra skolan från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB.
- SBU. (2017). 8 - *Värdering och syntes av studier utförda med kvalitativ analysmetodik*. Stockholm: Statens Beredning för medicinsk och social utvärdering. Hämtat från sbu.se.
- Skolverket. (2011). *Gymnasieskola 2011*. Hämtat från Skolverket: <https://www.skolverket.se/getFile?file=2597>
- Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. Stockholm: Regeringen.
- Skolverket. (den 18 oktober 2020). *Det här gör Skolverket*. Hämtat från Skolverket: <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/det-har-gor-skolverket>
- Stenbäck, P. (2014). Pär Stenbäck: Därför lyckas skolan i Finland. *Dagens Nyheter*.
- Stenlås, N. (2011). Läraryrket mellan autonomi och statliga reformideologier. *Institutet för Framtidsstudier*.
- Stenlås, N. (2017). Skolreformer och lärarprofessionalism. i J. Evers, & R. o. Kneyber, *Flip the system - Förändra skolan från grunden*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Utbildningsstyrelsen. (2019). *Grunderna för gymnasiets läroplan*. Hämtat från Opetushallitus
Utbildningsstyrelsen: <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-gymnasiets-laroplan>
- Utbildningsstyrelsen, O. (2019). *Grunderna för gymnasiets läroplan*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.